

Biogazownie rolnicze

Janusz Gołaszewski

Bałtycki Klaster Ekoenergetyczny w Gdańsku
Centrum Badań Energii Odnawialnej
Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie
janusz.golaszewski@uwm.edu.pl

„...sami tylko **Biogazem** możemy zasilać cały świat...” – E.J. Nyns

- przyroda produkuje gaz wszędzie
- tam gdzie są ludzie lub zwierzęta, tam są pozostałości organiczne
- tam gdzie jest materia organiczna, stała lub płynna, tam naturalnie uruchamiane są procesy gnilne, których produktem jest biogaz – proces jest absolutnie naturalny

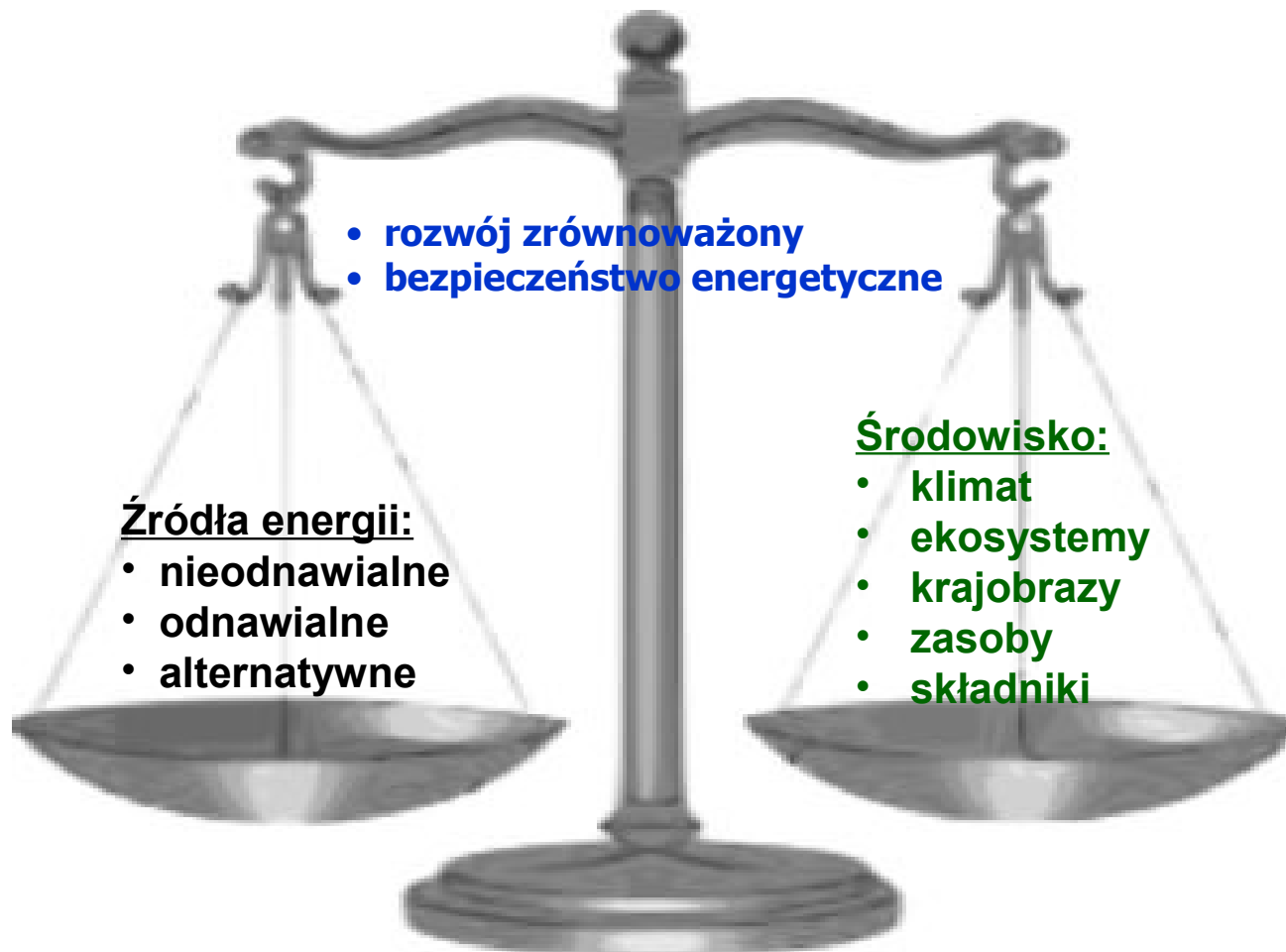
Plan prezentacji:

2. Kontekst ogólny
3. Obieg biogazu
4. Proces fermentacji,
5. Fizyczne i biochemiczne uwarunkowania produkcji biogazu
6. Substrat biogazowni rolniczych
7. Uprawy dedykowane
8. Proces technologiczny
9. Podsumowanie

Potrzeby energetyczne <ROLNICTWO> środowisko naturalne

Plan prezentacji:

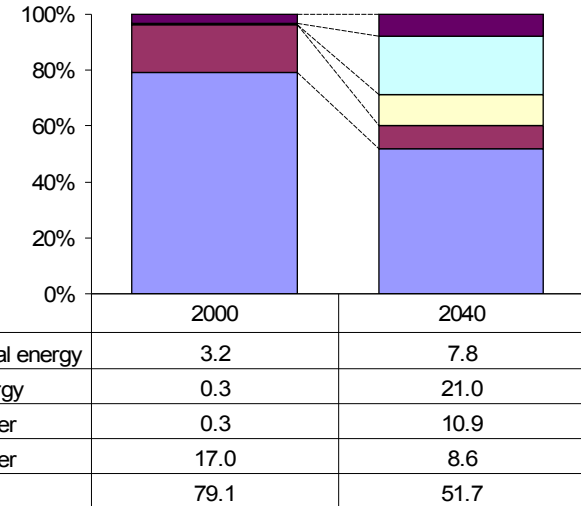
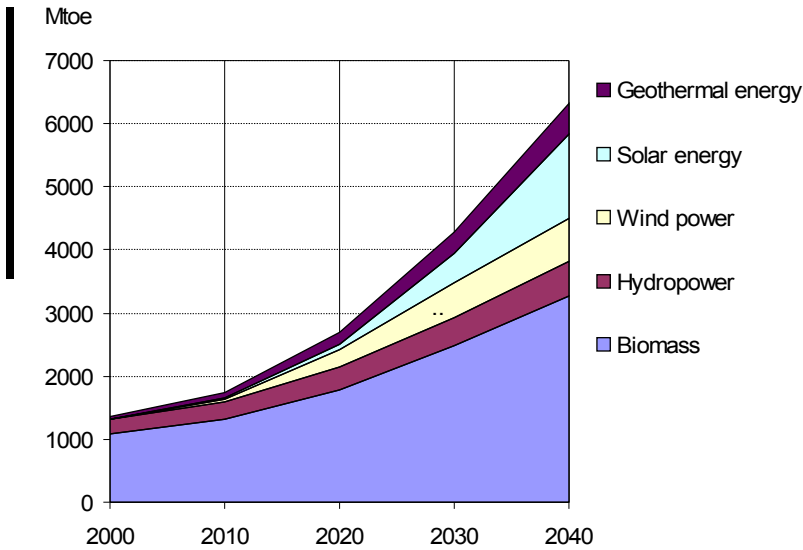
- **Kontekst ogólny**
- Obieg biogazu
- Proces fermentacji
- Uwarunkowania
- Substrat
- Uprawy dedykowane
- Proces technologiczny
- Podsumowanie

(R)ewolucja energetyczna

- boom technologiczny w produkcji energii ze źródeł odnawialnych
- programy polityczne
  - UE: 3 x 20 do 2020
  - Organizacja Narodów Zjednoczonych: „Global Green New Deal”
  - USA: plan środowiskowy Obamy i Bidena
    - redukcja emisji węgla o 1/3 do 2020 roku i o 80% do roku 2050,
    - wzrost do 25% udziału energii ze źródeł odnawialnych
    - zeroemisyjne nowe budynki federalne i zwiększenie o 25-30% efektywności wykorzystania i poszanowania energii do 2030 roku
- certyfikaty energii ze źródeł odnawialnych (ROCs – Renewable Obligation Certificates)

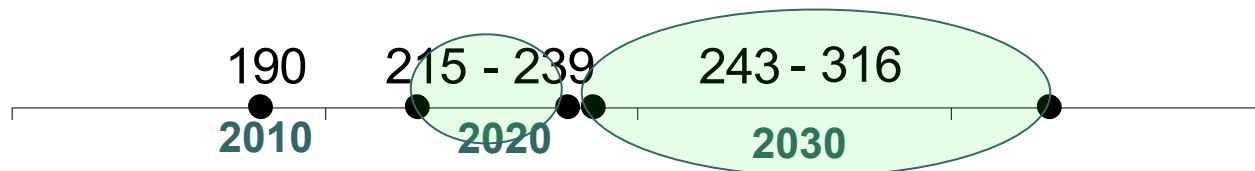

Energia ze źródeł odnawialnych, a) Mtoe, b) udział procentowy.

(opracowanie własne na podstawie: The contribution of chosen RES to the world energy supply in 2004 – report. acc. to EREC, 2004)

UE:

- do 2030 r. łączne zużycie energii wzrośnie o 25%
- struktura zużycia energii odnawialnej
  - biomasa 65%
  - energia wodna (27%),
  - geotermalna (4%),
  - wiatru (3%)
  - słońca (1%).
- redukcja gazów cieplarnianych
  - w prognozach długoterminowych nawet o 80%

Szacowany potencjał biomasy energetycznej 2 Mtoe

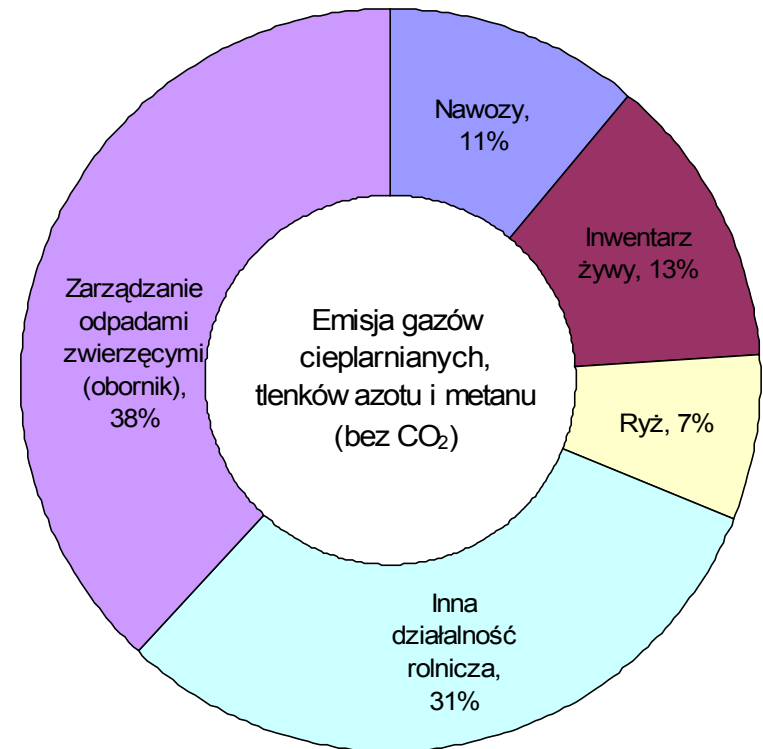
Rolnictwo – 14% globalnej emisji GHG

LCE GHG z działalności rolniczej – wypadkowa:

- nakłady energetyczne (sprzęt, nawozy, etc.)
- przekształcanie terenów leśnych i użytków zielonych pod uprawy energetyczne

Źródła emisji GHG z produkcji rolniczej

- nawozy – zwiększają efekt naturalnych procesów nitryfikacji i denitryfikacji w glebie i uwalniania tlenków azotu,
- inwentarz żywy (CH_4),
- uprawa ryżu – rozkład anaerobowy masy organicznej (CH_4),
- odpady zwierzęce (CH_4),
- spalanie biomasy rolniczej (GHG),
- produkcja środków produkcji (GHG)
- zwiększenie powierzchni upraw energetycznych, np. deforestacja (GHG).

Źródła emisji gazów cieplarnianych z rolnictwa.
(opracowanie własne wg US EPA, 2000)

Swoisty przymus środowiskowy

Produkcja biogazu jest korzystniejsza dla środowiska aniżeli jej zaniechanie

Biogaz - fakty

- **Historia** (Cheremisinoff i in. 1980)
  - starożytna Persja
  - 1859 – pierwsza biogazownia utylizująca odpady leprozorium (Bombaj)
  - 1895 – biogaz na potrzeby oświetlenia ulic (Exeter)
  - II wojna światowa – wykorzystanie jako paliwa transportowego
- **Produkcja biogazu w UE** (Eurobserv'ER 2008)
  - 12 toe/1000 mieszkańców
    - Niemcy (29), Wielka Brytania (27), Luksemburg (21), Dania (18), Austria (17)
- **Biogaz a dominujący substrat**
  - biogaz z produkcji rolniczej (Niemcy, Austria)
  - biogaz wysypiskowy (Wielka Brytania, Włochy, Hiszpania)
  - biogaz ze ścieków i osadów ściekowych (Francja, Czechy)
- **Wykorzystanie biogazu**
  - energia elektryczna (**kogeneracja** energii 60%)
  - programy rozwoju technologii włączania **biogazu do sieci gazowej** (Niemcy – zakłada się 10% udział biometanu w sieci gazowej do 2030 r.)
  - **transport** (Szwecja – obecnie ok. 20%)
- **POLSKA**
  - 2 toe/1000 mieszkańców - dominuje produkcja biogazu wysypiskowego, ścieków i z osadów ściekowych.

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady Europy 2009/28/WE z dnia 23 kwietnia 2009 r.

w sprawie promowania stosowania energii ze źródeł odnawialnych¹

Określa i ustanawia:

- wspólne ramy dla promowania energii ze źródeł odnawialnych
- **obowiązkowe krajowe cele ogólne** w odniesieniu do całkowitego udziału energii ze źródeł odnawialnych **w końcowym zużyciu energii brutto** i w odniesieniu do udziału energii ze źródeł odnawialnych **w transporcie**
- zasady dotyczące
  - statystycznych transferów energii między państwami członkowskimi,
  - wspólnych projektów między państwami członkowskimi i z państwami trzecimi,
  - **gwarancji pochodzenia**,
  - procedur administracyjnych,
  - informacji i szkoleń,
  - **dostępu energii ze źródeł odnawialnych do sieci elektroenergetycznej.**
- **kryteria zrównoważonego rozwoju dla biopaliw i biopłynów**

¹Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/28/WE z dnia 23 kwietnia 2009 r. w sprawie promowania stosowania energii ze źródeł odnawialnych zmieniająca i w następstwie uchylająca dyrektywy 2001/77/WE oraz 2003/30/WE.

Założenia programu rozwoju biogazowni rolniczych

(MRiRW, maj 2009, m.in. na podstawie opracowania IE-RE pod red. J. Popczyka)

Uzasadnienie:

- **poprawa bezpieczeństwa energetycznego** poprzez **dywersyfikację źródeł dostaw i miejsc wytwarzania** nośników energii;
- realizacja działań zmierzających do **poprawy stanu środowiska naturalnego**;
- zabezpieczenie dostaw tego nośnika energii dla mieszkańców wsi i małych miasteczek oddalonych od gazowych sieci przesyłowych i dystrybucyjnych;
- **wykorzystanie dostępnego potencjału energetycznego**, jakim dysponuje rolnictwo krajowe;
- wytwarzanie istotnych ilości energii z surowców **nie konkurujących z rynkiem żywności**, określanych jako: produkty uboczne rolnictwa, płynne i stałe odchody zwierzęce oraz produkty uboczne i pozostałości przemysłu rolno-spożywczego nie wymagające termicznego przetworzenia lub utylizacji;
- **wzrost przychodów rolniczych** na skutek wykorzystania produktów, które dotychczas w większości nie miały cech towaru i w wielu przypadkach stwarzały problemy z ich racjonalnym zagospodarowaniem;
- zmniejszenie negatywnego wpływu energetyki i rolnictwa na środowisko poprzez ułatwienie realizacji nałożonego na te podmioty obowiązku ochrony środowiska związanego z **ograniczeniem emisji gazów cieplarnianych**;
- **pozyskanie** znacznych ilości wysokiej jakości przyjaznych dla środowiska **nawozów organicznych** możliwych do zastosowania lokalnie w formie pozostałości pofermentacyjnych substratu pochodzenia rolniczego oraz w formie granulatu, co stwarza możliwość transportu do odbiorców zlokalizowanych w znacznej odległości od miejsca wytworzenia;
- **energetyczne wykorzystanie pozostałości i odpadów organicznych**, które podlegając niekontrolowanym procesom gnilnym emitują do środowiska gazy określane jako cieplarniane.

Wdrożenie programu pozwoli na zrealizowanie zamierzeń:

- Do roku 2013 produkcja biogazu >1 mld m³ rocznie;
- Do roku 2020 produkcja biogazu >2 mld m³ rocznie;
- stworzenie warunków do budowy instalacji biogazowych oraz rynku urządzeń, maszyn i usług towarzyszących.

Regulacje prawne

Zmiany w ustawach oraz w rozporządzeniach:

- prawne przesłanki umożliwiające dostarczenie biogazu do sieci dystrybucyjnych oraz nałożenie na operatorów sieci obowiązku zakupu biogazu lub wytwarzanej z niego energii elektrycznej lub ciepłej
- wprowadzenie świadectwa pochodzenia dla biogazu rolniczego
- w ustawie o odpadach
- w ustawie o nawozach i nawożeniu
- w Rozporządzeniu Ministra Środowiska – objęcie podmiotów posiadających małe instalacje biogazowe możliwością uczestnictwa w handlu emisjami
- w Polskiej Klasyfikacji Działalności – objęcie działalności produkcji biogazu
- w ustawie o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym określającym, że biogazownie i siłownie biogazowe są inwestycjami celu publicznego

Podstawy prawne

- Ustawa z dnia 10 kwietnia 1997 roku **Prawo energetyczne** (Dz. U. 1997 Nr 54, poz. 348 z późn. zm.)
- Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 roku **Prawo ochrony środowiska** (Dz. U. 2001 r. Nr 62, poz. 627 z późn. zm.)
- Ustawa z dnia 10 lipca 2007 roku **o nawozach i nawożeniu** (Dz. U. 2007 Nr 147, poz. 1033)
- Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 roku **o odpadach** (Dz. U. 2007 Nr 39, poz. 251 tekst jednolity)
  - Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 27 września 2001 roku w sprawie **katalogu odpadów** (Dz. U. 2001 Nr 112, poz. 1206)
  - Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 14 listopada 2007 r. w sprawie **procesu odzysku R10** (Dz.U. 2007 Nr 228. poz. 1685)
  - Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 21 kwietnia 2006 r. w sprawie **listy rodzajów odpadów, które posiadacz odpadów może przekazywać osobom fizycznym lub jednostkom organizacyjnym nie będącym przedsiębiorcami, oraz dopuszczalnych metod ich odzysku** (Dz.U. 2006 Nr 75, poz. 527)
  - Rozporządzenie Ministra Środowiska w sprawie **warunków**, jakie należy spełnić **przy wprowadzaniu ścieków do wód lub do ziemi, oraz w sprawie substancji szczególnie szkodliwych dla środowiska wodnego** (Dz. U. 2006 Nr 137, poz. 984)

Rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 23 lutego 2010 r.

zmieniające rozporządzenie w sprawie szczegółowego zakresu obowiązków uzyskania i przedstawienia do umorzenia świadectw pochodzenia, uiszczenia opłaty zastępczej, zakupu energii elektrycznej i ciepła wytworzonych w odnawialnych źródłach energii oraz obowiązku potwierdzania danych dotyczących ilości energii elektrycznej wytworzonej w odnawialnym źródle energii

(Dz. U. Nr 34, poz. 182).

Biomasa:

- stałe lub ciekłe substancje pochodzenia roślinnego lub zwierzęcego, które ulegają biodegradacji, pochodzące z **produktów, odpadów i pozostałości** z produkcji rolnej oraz leśnej, a także przemysłu przetwarzającego ich produkty,
- części pozostałych odpadów, które ulegają biodegradacji,
- oraz ziarna zbóż nie spełniające wymagań jakościowych dla zbóż w zakupie interwencyjnym określonych w art. 4 rozporządzenia Komisji (WE) nr 687/2008 z dnia 18 lipca 2008 r. ustanawiającego procedury przejęcia zbóż przez agencje płatnicze lub agencje interwencyjne oraz metody analizy do oznaczania jakości zbóż (Dz. Urz. UE L 192 z 19.07.2008, str. 20) i ziarna zbóż, które nie podlegają zakupowi interwencyjnemu.

USTAWA z dnia 8 stycznia 2010 r.

o zmianie ustawy Prawo energetyczne oraz o zmianie niektórych innych ustaw

Biogaz rolniczy:

paliwo gazowe otrzymywane z:

- **surowców** rolniczych,
- **produktów ubocznych** rolnictwa,
- płynnych lub stałych **odchodów** zwierzęcych,
- produktów ubocznych lub **pozostałości** przemysłu rolno-spożywczego
- biomasy leśnej

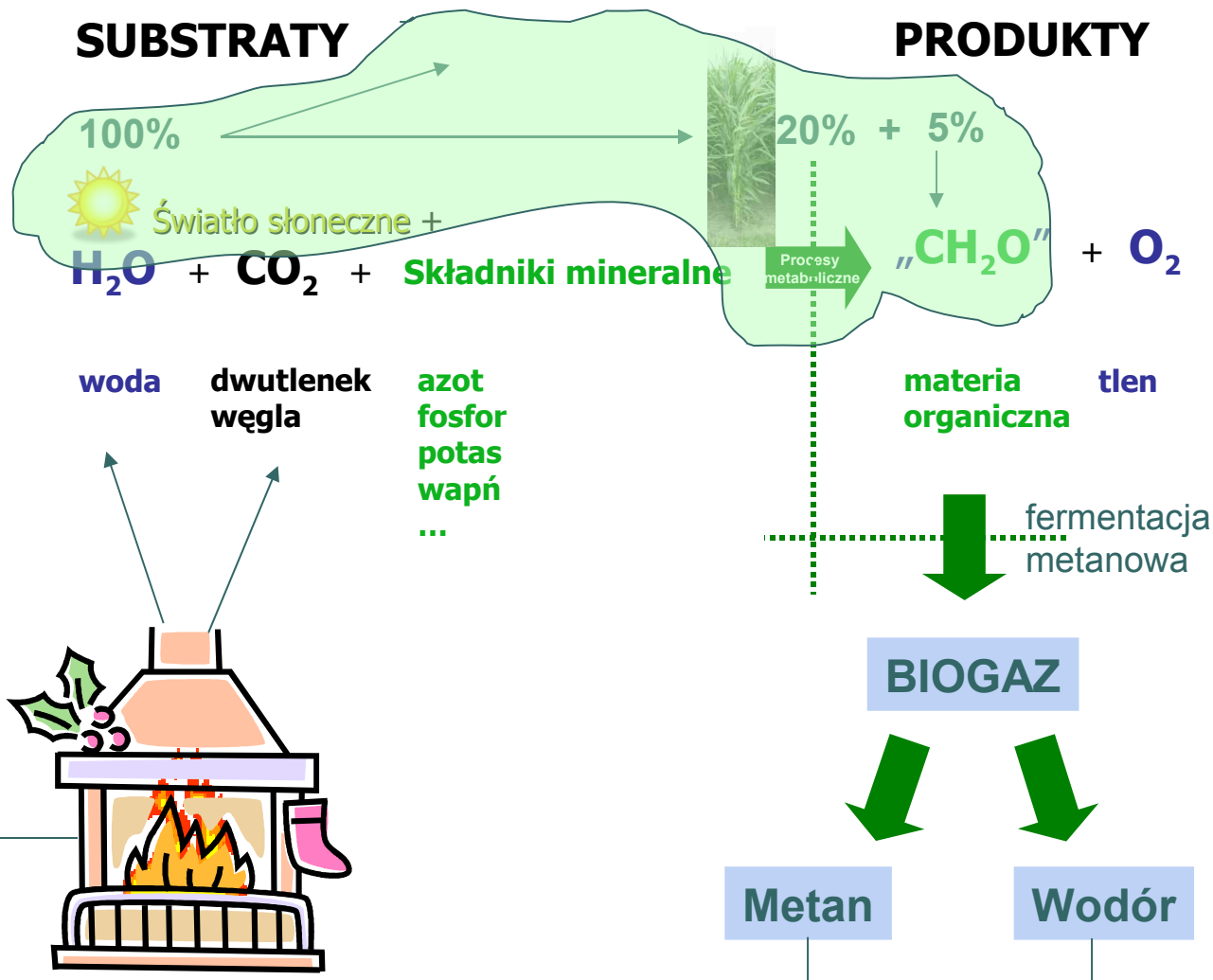
w procesie fermentacji metanowej (**brak definicji!**)

(Art.3 pkt.20a Prawa energetycznego)

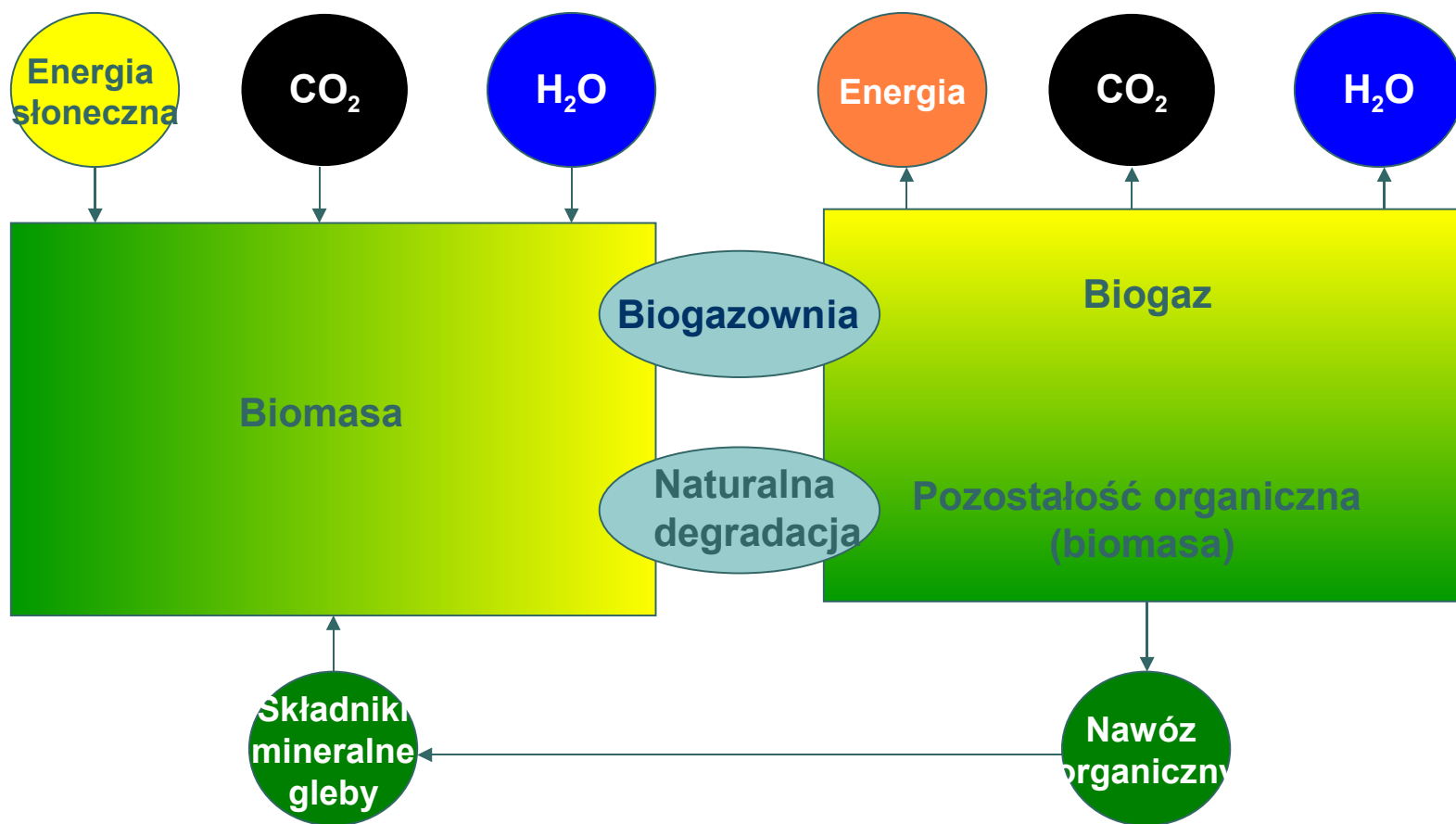
Energia słoneczna – **Fotosynteza** – Biomasa – Metan – Energia

Plan prezentacji:

- Kontekst ogólny
- **Obieg biogazu**
- Proces fermentacji
- Uwarunkowania
- Substrat
- Uprawy dedykowane
- Proces technologiczny
- Podsumowanie

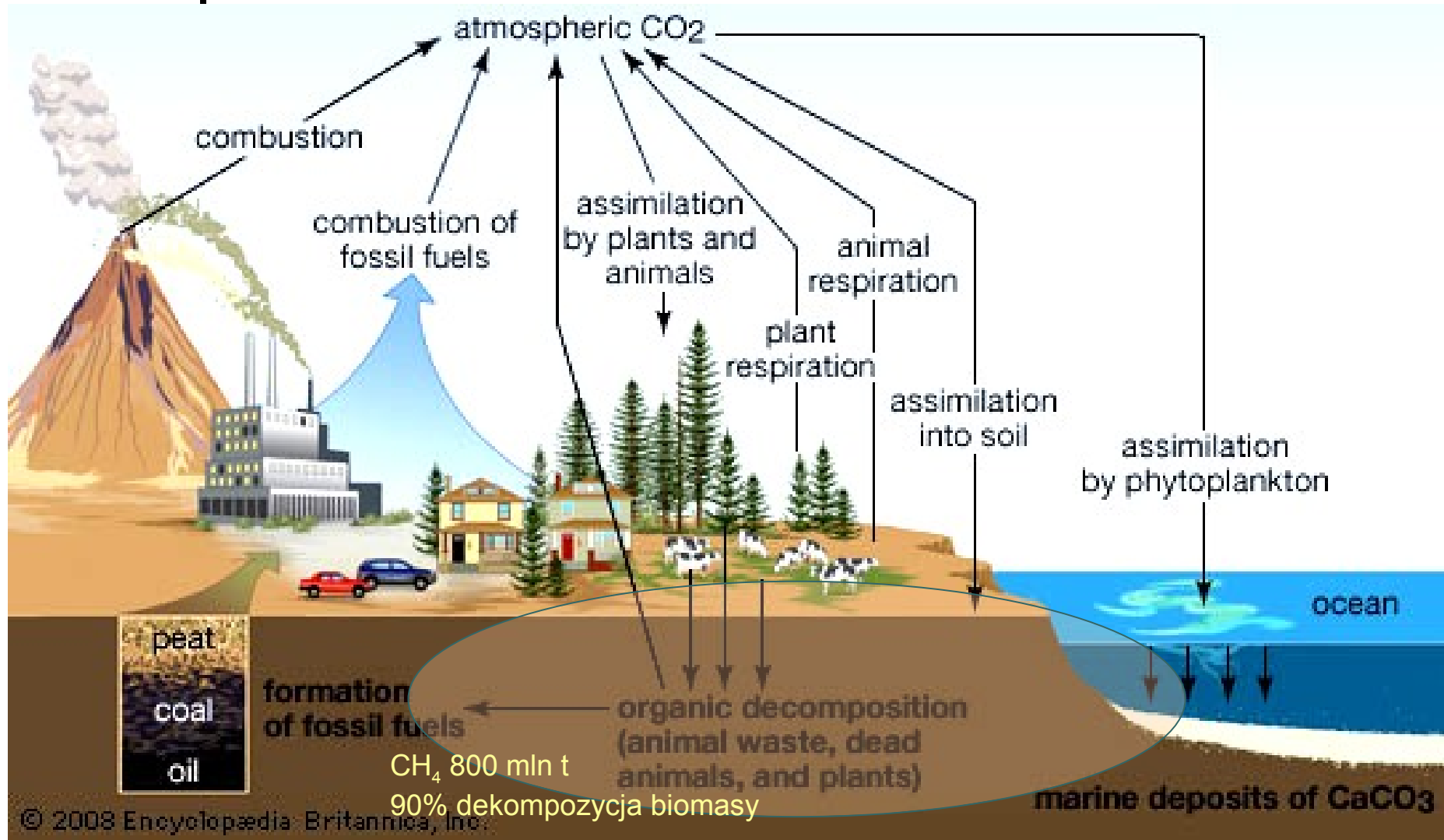

Obieg biogazu

Biogeochemiczny obieg węgla w środowisku

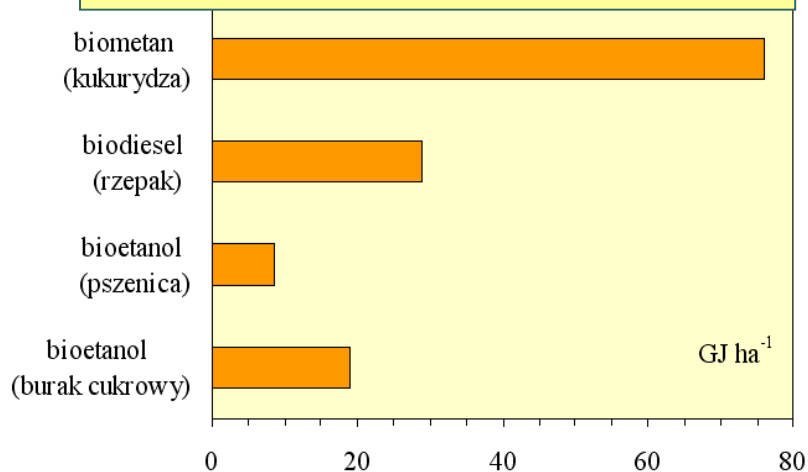
Biogaz

- metan 40-70%
- dwutlenek węgla 30-50%
- inne gazy do 10% (siarkowodór, wodór, tlenek węgla, tlen, azot, ...)
- kaloryczność 20-26 MJ/m³ ~ 5-6 kWh/m³

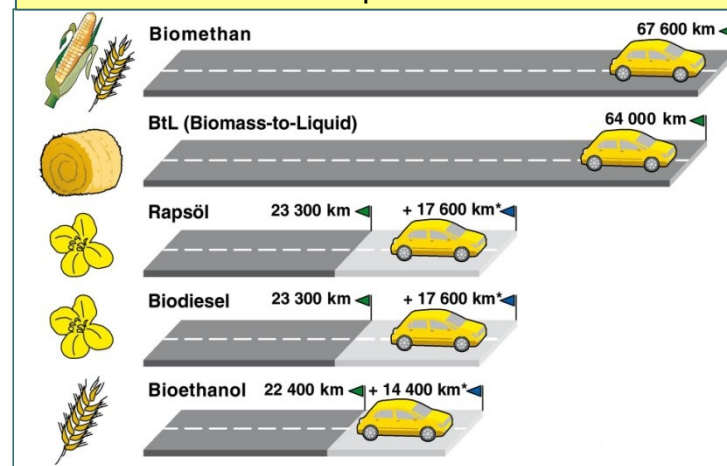
Wartość opałowa biogazu na tle paliw kopalnych i drewna opałowego

Rodzaj paliwa	Wartość opałowa	Równoważnik 1 m ³ biogazu o wartości opałowej 26 MJ/ m ³
Biogaz	20-26 MJ/ m ³	1 m ³
Gaz ziemny	33 MJ/ m ³	0.7 m ³
Olej napędowy	42 MJ/ l	0.6 l
Węgiel kamienny	23 MJ/ kg	1.1 kg
Drewno opałowe	13 MJ/ kg	1.95 kg

Wydajność energetyczna netto biometanu z 1 ha na tle innych biopaliw.

Wydajność biometanu z 1 ha na tle innych biopaliw

Proces powstawania biogazu z materii organicznej

Substrat organiczny

1. Hydroliza - rozkład polimerów

2. Acidogeneza - fermentacja kwaśna

3. Acetogeneza - powstawanie substratów metanogennych

4. Metanogeneza - wytwarzanie biogazu

Węglowodany
Tłuszcze
Białka

Cukry proste,
Alkohole, wyższe kwasy tłuszczowe
Aminokwasy

Kwasy karboksylowe (walerianowy, mrówczanowy, propionowy, ...)
Alkohole
Gazy

Octany
CO₂, H₂

Biogaz

bakterie hydrolityczne i fermentacyjne

celulaza
celobiasa
ksylanaza
amylaza
lipaza
proteaza

bakterie fermentacyjne

Bacteriocides (an.)
Clostridia (an.)
Bifidobacteria (an.)
Streptococci (f. an.)
Enterobacteriaceae (f. an.)

bakterie acetogenne

autotrofy, heterotrofy
Acetobacterium woodii
Clostridium aceticum

bakterie metanogenne

Methanosarcina barkerei
Metanococcus mazei
Methanotrix soehngeni

70% wykorzystuje kwas octowy
30% wodór i dwutlenek węgla

Proces fermentacji

Plan prezentacji:

- Kontekst ogólny
- Obieg biogazu
- **Proces fermentacji**
- Uwarunkowania
- Substrat
- Uprawy dedykowane
- Proces technologiczny
- Podsumowanie

○ fermentacja kwaśna

- mikroorganizmy rozkładają związki węgla do CO_2 , a potrzebny tlen jest pobierany z rozszczepiania innych związków oraz wody:
  - rozkładane są głównie węglowodany (nie zw. azotu)
  - uwalniany jest wodór, CO_2 , nieznaczne ilości CH_4 i H_2S , a z rozkładu tłuszczów uwalniane są kwasy tłuszczowe (nazwa fazy – odczyn kwaśny)

○ fermentacja metanowa

- rozkład lotnych kwasów tłuszczowych do CO_2 i metanu, odczyn zmienia się na zasadowy
  - rozkładane są także związki azotowe, wytwarza się produkt przejściowy – amoniak

Wyjściowe założenia projektowe biogazowni

Plan prezentacji:

- Kontekst ogólny
- Obieg biogazu
- Proces fermentacji
- **Uwarunkowania**
- Substrat
- Uprawy dedykowane
- Proces technologiczny
- Podsumowanie

Kryterium	Proces fermentacji
Liczba etapów procesu technologicznego	Jednostopniowy Dwustopniowy Wielostopniowy
Temperatura procesu technologicznego	Psychrofilowy (10-25°C) Mezofilowy (32-38°C) Termofilowy (52-55°C)
Tryb napełniania substratem	Wsadowy Quasi-ciągły Ciągły
Zawartość suchej masy w substratach	Fermentacja sucha (>15%) Fermentacja mokra (<15%)

Wybrane parametry

pH 5.5-6.5 faza kwaśna i 6.8-7.2 faza metanowa

C:N:P:S=600:15:5:1; **ChZT:N:P:S**=800:5:1:0.5

C:N – 15:1-30:1

Substrat:Woda (obornik) – 1:1 (~8-10% s.m.)

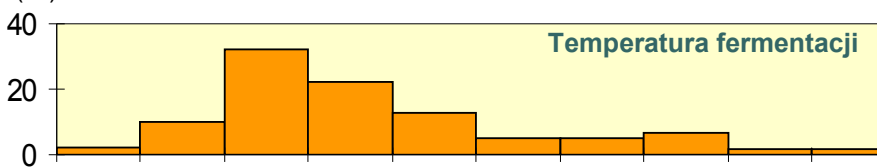
Mikroelementy: żelazo, nikiel, kobalt, selen, molibden i wolfram (w większych stężeniach toksyczne)

Inhibitory: antybiotyki, pestycydy, syntetyczne detergenty, rozpuszczalne sole miedzi, cynku, niklu, rtęci, chromu

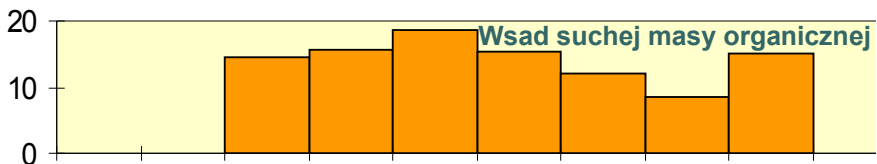
W zależności od środowiska fermentacji: sole sodu, potasu, wapnia i magnezu – stymulowanie lub hamowanie

Wybrane charakterystyki stosowanych rozwiązań technologicznych 63 biogazowni w Niemczech powstałych w latach 2007-2009 (łącznie 4336 biogazowni – 1597 MW_{el.})

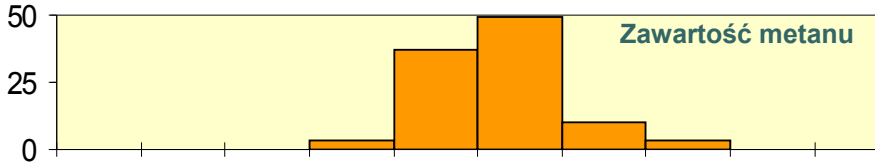
% (°C) <36 36-38 38-40 40-42 42-44 44-46 46-48 48-50 50-52 52-54

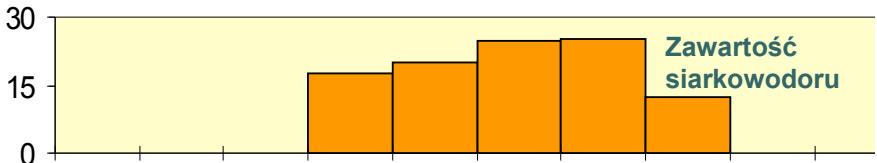
% (kg VS m³d⁻¹) 1-1.5 1.5-2 2-2.5 2.5-3 3-3.5 3.5-4 >4

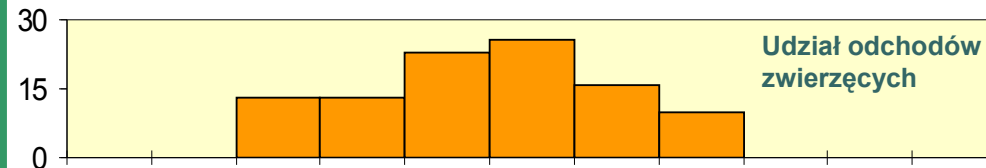
% (CH₄) <50 50-52 52-54 54-56 >56

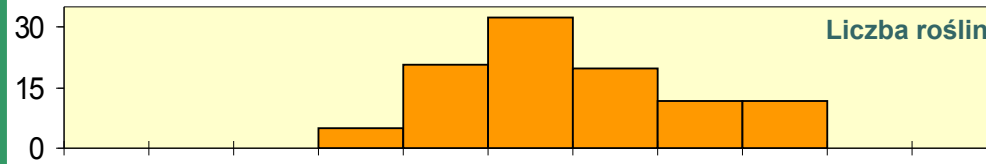
% (H₂S) <50 50-100 100-150 150-200 >200

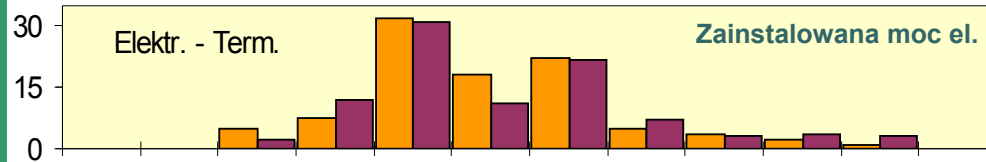
% (odchody zw.) 0 0-10 10-30 30-50 50-75 75-100

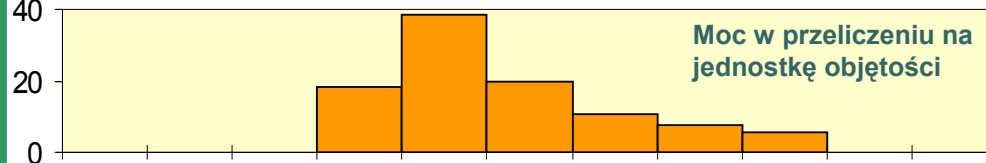
% (liczba roślin) 0 1 2 3 4 5 >5

% (zainst. moc el.) <100 <100> <250> <300> <500> <600> <750> <1000> <2000

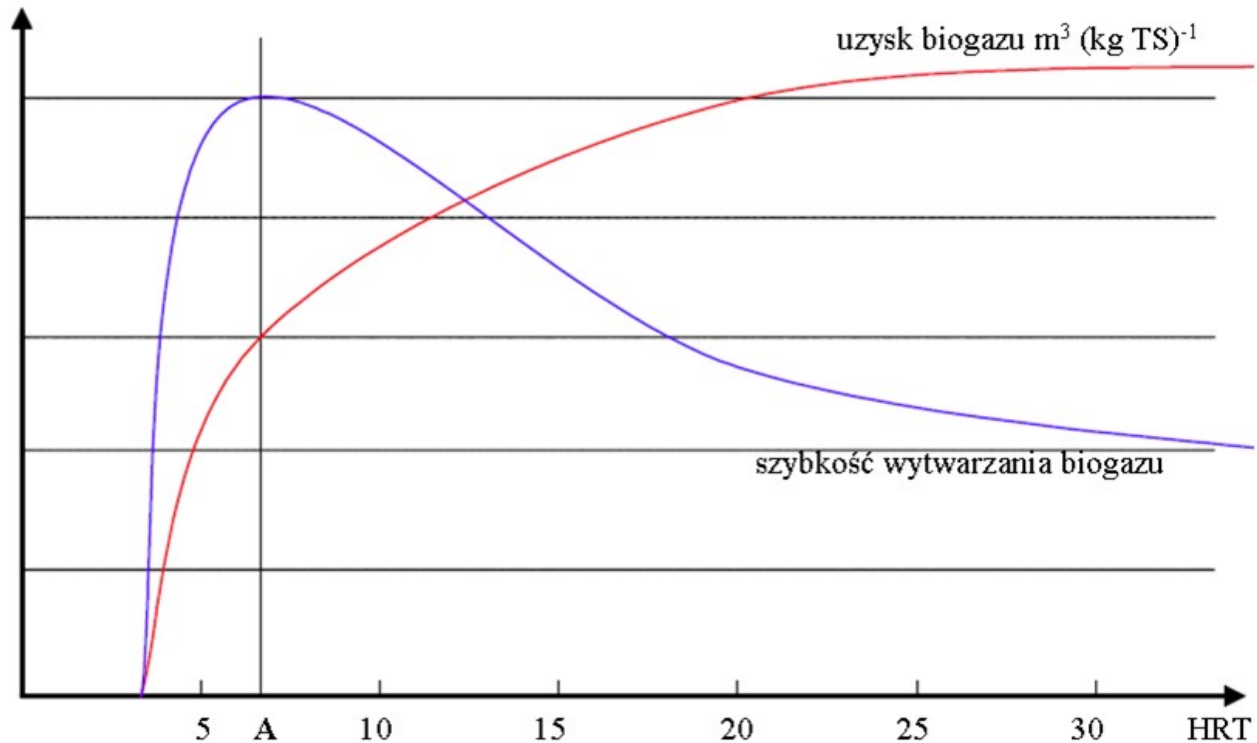

% (m³ kW_{el.}⁻¹) <4 4-6 6-8 8-10 10-12 >12

Ciągła produkcja

- substrat - możliwie stały skład
- większość biogazowni – zaszczipianie substratu mikroflora odchodów zwierzęcych
- obciążanie objętościowe – zwiększanie etapami, aby umożliwić rozwój bakterii, szczególnie metanowych (dłuższy czas namnażania)

Szybkość wytwarzania biogazu i uzysk biogazu w relacji do średniego hydraulicznego czasu retencji (HRT).

Wydajność biogazu i czas fermentacji wybranych substratów i kosubstratów roślinnych.

Substrat	Wydajność biogazu $\text{m}^3 \text{kg}^{-1} \text{SMO}$	Czas fermentacji (liczba dni)
Słoma	0,367	78
Liście buraków	0,501	14
Łęty ziemniaczane	0,606	53
Łodygi kukurydzy	0,514	52
Koniczyna czerwona	0,445	28
Trawa	0,557	25
Obornik bydłowy, słoma pszeniczna (50:50)	0.323	15(65)
Obornik świński, łęty ziemniaczane (85:15)	0.357	39(58)

Źródło: Lehtomäki A. 2006. Biogas production from energy crops and crop residues. Jyväskylä University Printing House.
oraz <http://www.cire.pl/>

Podział biogazowni

- rolnicze
  - główny substrat – biomasa pochodzenia zwierzęcego (+ kosubstraty)
  - główny substrat – biomasa pochodzenia roślinnego (+ kosubstraty)
- komunalne (użytkowe)
  - przetwarzające biomasę odpadów komunalnych i ścieków
- rolniczo – użytkowe

Podział substratów biogazowni rolniczej

2. Pozostałości z pierwotnej produkcji rolniczej
  - odchody zwierząt gospodarskich (obornik, gnojowica, gnojówka), słoma, liście buraków, trawa, i inne
3. Pozostałości z przetwórstwa rolno-spożywczego
  - otręby, melasa, wysłodziny browarniane, wywar pogorzelniany, serwatka, i inne
4. Pozostałości organiczne pochodzenia rolniczego
  - bioodpady z gospodarstw domowych, resztki żywności, zużyte tłuszcze i oleje roślinne
5. Surowce roślinne z upraw dedykowanych jednorocznych i wieloletnich
  - jednoroczne: kukurydza, sorgo, burak, i inne
  - wieloletnie: miskanty (cukrowy), ślazier, rośliny motylkowe i ich mieszanki z trawami, i inne

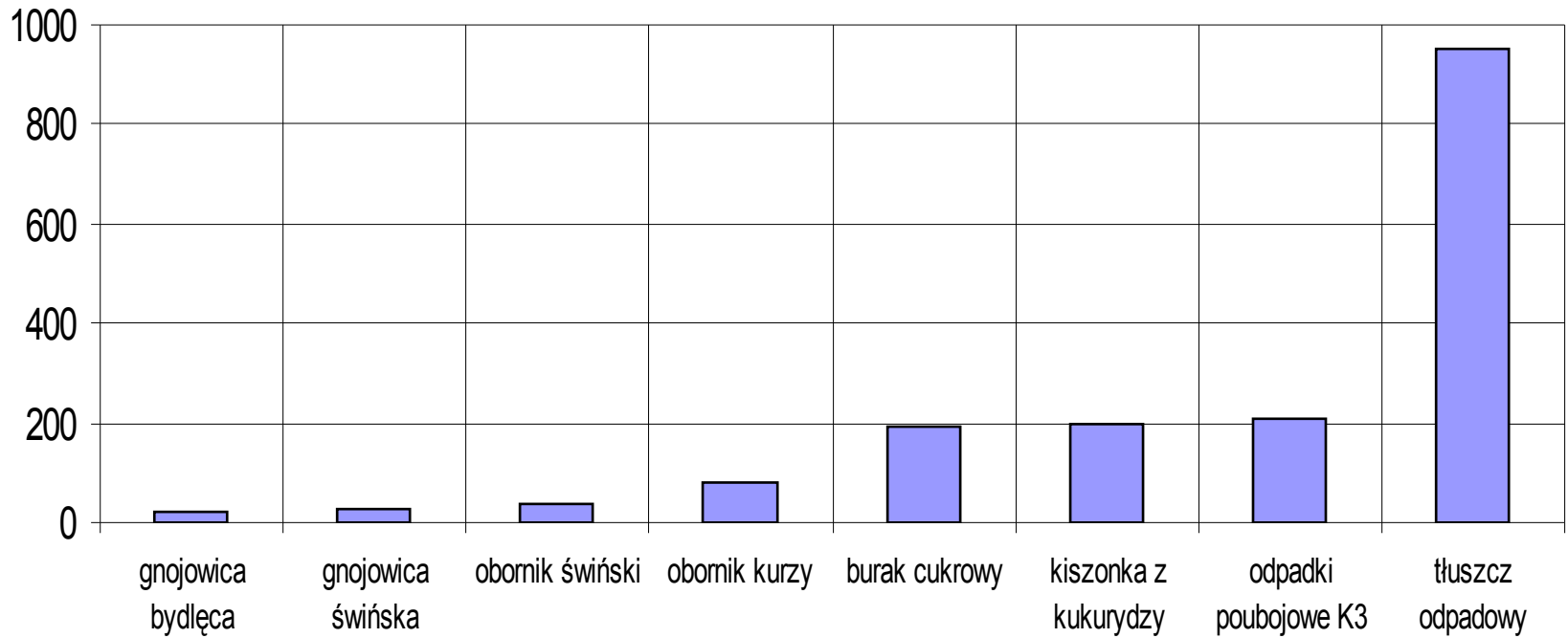
Charakterystyka wyjściowa substratu biogazowni rolniczej

- różna wydajność i jakość biogazu
- substrat powinny być wolne od patogenów (np. odchody)
  - pasteryzacja 70°C
  - sterylizacja 130°C
- grupy związków organicznych (łatwo i trudno degradowalne)
  - węglowodany, białko, tłuszcz – 0.4, 0.5, 0.7 m³ CH₄ kg⁻¹
  - celuloza, hemiceluloza, lignina !

Wydajność biogazu wybranych substratów biogazowni rolniczej.

Biomasa	Sucha masa (SM) (% świeżej masy)	SM organiczna (% SM)	Wydajność biogazu m ³ (Mg SMO) ⁻¹
Odchody zwierzęce – obornik			
bydło	22	80	410
trzoda chlewna	8	70	420
drób	>20	77	560
Odchody zwierzęce – gnojowica			
bydło	10	93	225
trzoda chlewna	6	95	300
drób	15	89	320
Surowce i pozostałości przemysłu rolno-spożywczego			
Melasa	73	78	510
Burak cukrowy (rozdr.)	22	90	840
Pulpa ziemniaczana	14	93	720
Uprawy dedykowane			
Kukurydza (kiszonka)	35	97	730
Trawa (kiszonka)	35	91	540
Żyto (kiszonka)	33	93	730

Substrat biogazowni rolniczej

Relacje między wydajnością biogazu wybranych substratów (m³/ t ŚM)

Uprawy dedykowane

- kryteria wyboru roślin(y) do biogazowni rolniczej

Plan prezentacji:

- Kontekst ogólny
- Obieg biogazu
- Proces fermentacji
- Uwarunkowania
- Substrat
- **Uprawy dedykowane**
- Proces technologiczny
- Podsumowanie

- **plon biomasy z ha**
- **potencjał fermentacyjny**
- **nakłady jednostkowe na produkcję**
- zawartość (ligno)celulozy (stopień „zdrewnienia”)
- łatwość konserwacji biomasy
- uwarunkowania zewnętrzne (grunty marginalne, nieużytki, nadwyżka produkcji, koniunktura)

Produktywność

ujęcie dynamiczne – ilość masy wytwarzanej przez rośliny występujące na określonej powierzchni w jednostce czasu [g/ (cm² h)]

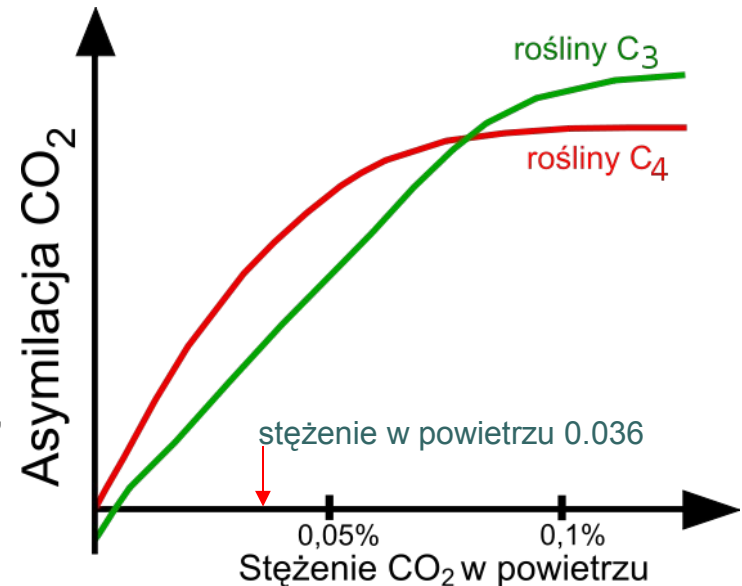
Produkcyjność

ujęcie statyczne – ilość biomasy wytworzonej przez rośliny niezależnie od przydatności użytkowej (plon biologiczny i rolniczy) w kg, t.

Rośliny energetyczne o fotosyntezie typu C3 i C4

- Rośliny typu C4 (niepełna 5%) – większa wydajność biomasy przy relatywnie małym zapotrzebowaniu na wodę:

- kukurydza zwyczajna (*Zea mays* L.),
- trzcina cukrowa (*Saccharum officinarum* L.),
- proso zwyczajne (*Panicum miliaceum* L.),
- sorgo (*Sorghum Moench*),
- szarłat (*Amaranthus caudatus* L.)
- spartina preriowa (*Spartina pectinata* Bosc ex Link),
- miskant (cukrowy, chiński, olbrzymi) (*Miscanthus spp.*),
- proso różgowate (*Panicum virgatum*),
- palczatka Gerarda (*Andropogon gerardi* Vitman),
- agawa (*Agave* L.),
- aloes (*Aloë* L.).

Wpływ stężenia CO₂ na natężenie fotosyntezy mierzone pobieraniem CO₂ u roślin C₃ i C₄.

Rośliny upraw dedykowanych

Trawy (zielonki, kiszonki)

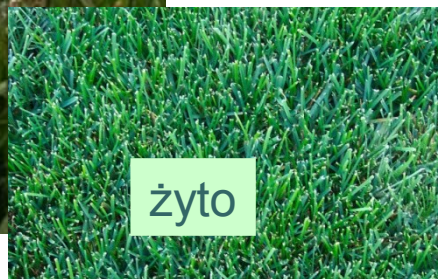
kukurydza

tymotka łąkowa

mozga trzcinowata

żyto

Rośliny motylkowe (zielonki, kiszonki)

koniczyna

lucerna

Biomasa o dobrych właściwościach konserwujących (kiszzonki, siano, sianokiszzonki)

Substraty roślinne biogazowni rolniczej o dużym potencjale energetycznym

- I
  - kukurydza
  - trawy (mozga, życica, tymotka)
  - rośliny motylkowate
  - rośliny zbożowe
- II rośliny tradycyjnie uprawiane na paszę o znanych technologiach konserwacji biomasy
  - roślinność łąk i w mieszankach z roślinami motylkowatymi
    - siano
    - sianokiszonki
  - kukurydza
  - żyto
  - rośliny motylkowate
  - liście buraków
- III rośliny „mało znane”, ale o wysokiej produktywności miskant, kapusta pastewna, słonecznik bulwiasty, rdestowiec sachaliński, a także pewne formy rzewienia czy pokrzywy
- IV Potencjalnie
  - ziarno zbóż (pszenica, jęczmień, owies, żyto i sorgo)
  - korzenie lub bulwy roślin okopowych (burak, ziemniak i topinambur)

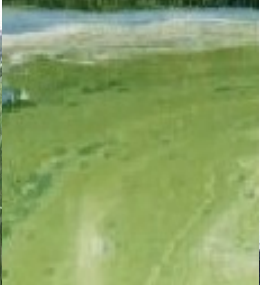

Przeciętny uzysk metanu i wydajność energetyczna wybranych substratów roślinnych.

Roślina	Uzysk metanu	Wydajność energetyczna
	m ³ CH ₄ ha ⁻¹ rok ⁻¹	MWh ha ⁻¹ rok ⁻¹
Burak pastewny	5800	56
Kukurydza	5780	56
Trawy (duże wahania)	4060	39
Lucerna	3965	38
Pszenica	2960	28
Koniczyna	2530	25
Kapusta pastewna	2304	24
Ziemniak	2280	22
Jęczmień	2030	20

Surowiec energetyczny

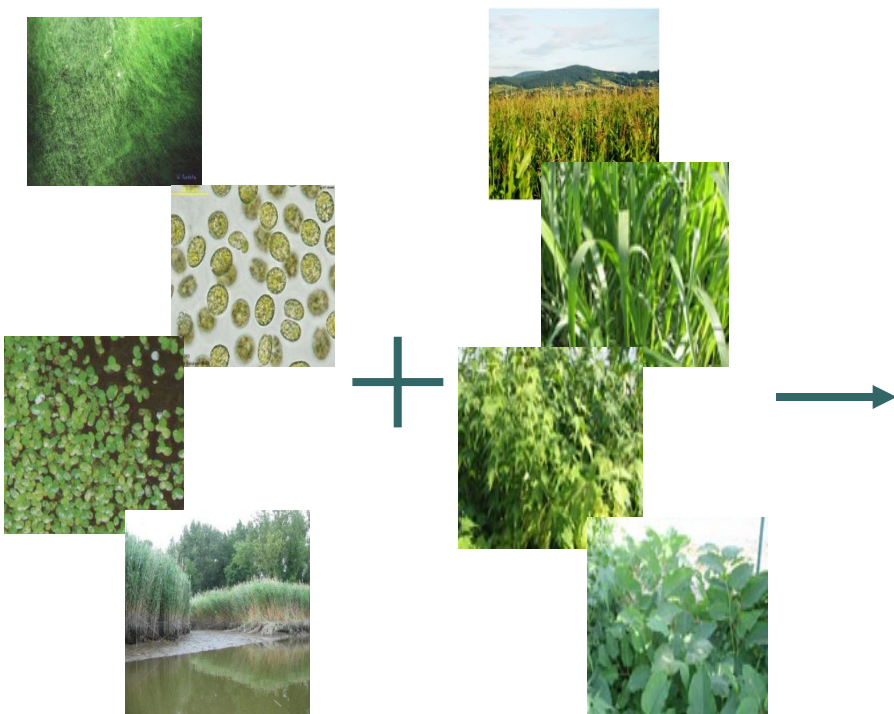
Biomasa wodna na
brzegu Zatoki
Gdańskiej

Kolonie glonów wzdłuż
brzegów Zatoki Puckiej

Zakwit sinic w zeutrofizowanych
jeziorach

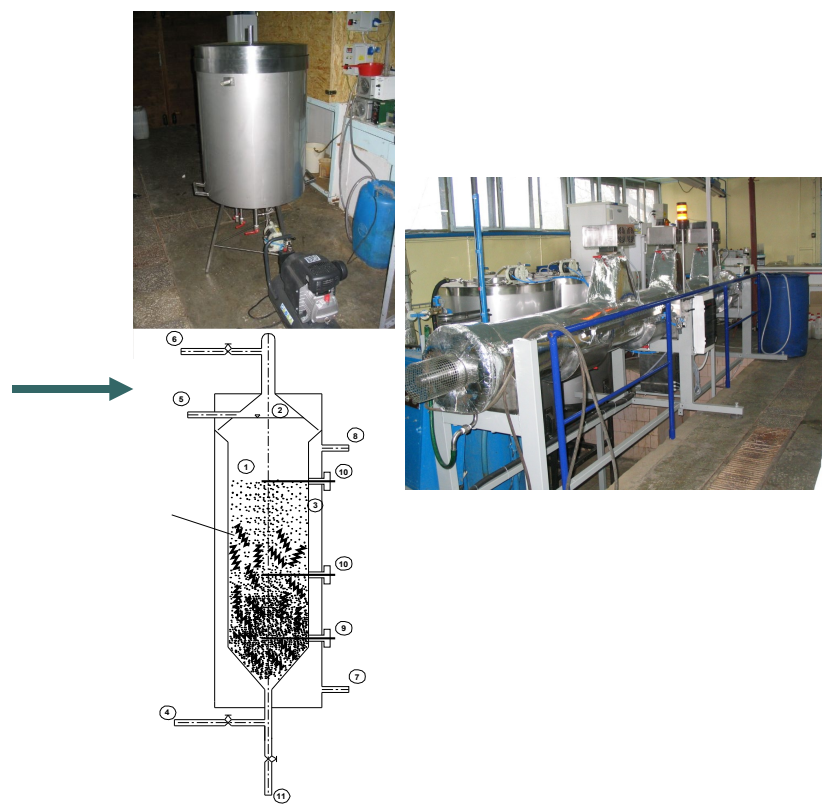
Biomasa – optymalizacja substratu z biomasy lądowej i wodnej

Biomasa wodna

Biomasa lądowa

KONSERWACJA I KONDYCJONOWANIE

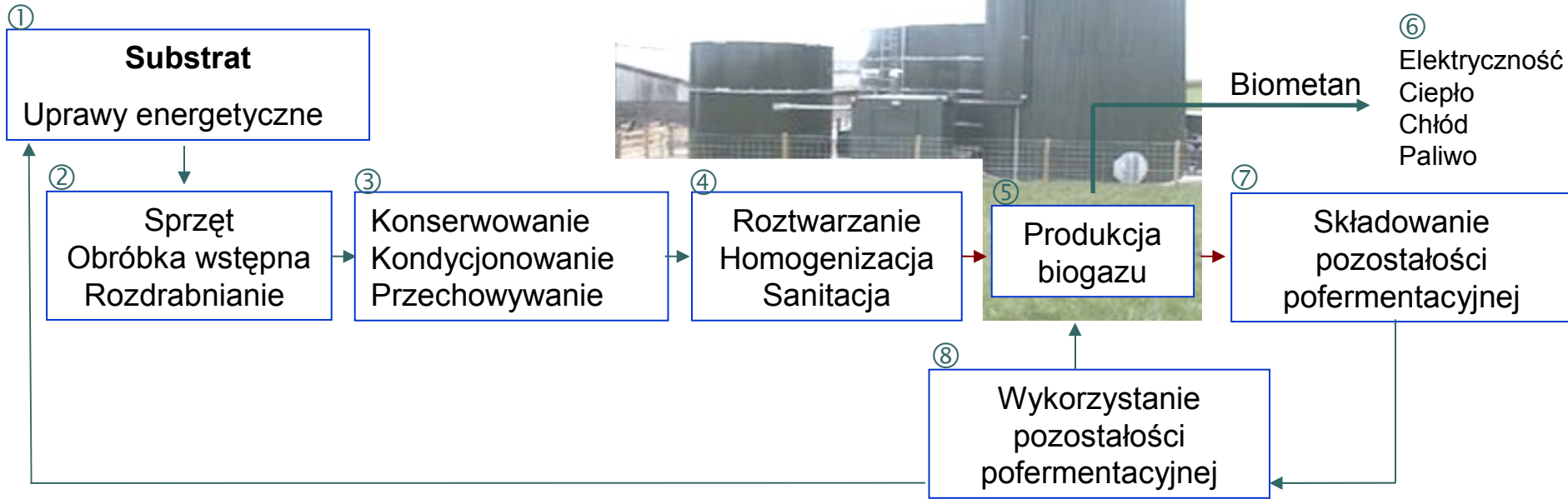
Reaktory – skala laboratoryjna

Moduły biogazowni rolniczej

Plan prezentacji:

- Kontekst ogólny
- Obieg biogazu
- Proces fermentacji
- Uwarunkowania
- Substrat
- Uprawy dedykowane
- **Proces technologiczny**
- Podsumowanie

Istotne kwestie rozwojowe:

- modularyzacja (standaryzacja)
- moc biogazowni – typoszereg (skala mikro, mezo, makro)

Organizacja produkcji biomasy

Biomasa upraw dedykowanych

- bilans **dostępnego areалу gruntów** pod uprawę roślin energetycznych z uwzględnieniem żyzności gleb i ochrony środowiska,
- opracowanie **zintegrowanego systemu zmianowania** roślin godzącego cele produkcji surowca roślinnego na cele żywnościowe, przemysłowe i energetyczne,
- uwzględnienie **międzyplonów i poplonów**,
- stosowanie **wysokoproduktywnych roślin i ich odmian**,
- optymalizowanie nawożenia roślin pod kątem wysokiej produkcji metanu,
- zagospodarowanie pozostałości rolniczych.

Kosubstraty (odchody zwierzęce, pozostałości przemysłu rolno-spożywczego, inne odpady)

- higienizacja/sanitacja odpadów zgodnie z procedurą zależną od **kategorii zagrożenia sanitarnego i epizootycznego** (I, II, III).

Wybrane elementy technologii uprawy warunkujące potencjał produkcyjny biometanu z roślin energetycznych

- stadium rozwoju roślin -

Substrat	Uzysk biogazu m ³ /t
Kiszonka z traw	
w fazie kwitnienia	202
z wszystkich pokosów	182
Kiszonka z kukurydzy	
dojrzałość woskowa – wysoki udział ziarna	202
dojrzałość woskowa – średni udział ziarna	185
faza dojrzałości mlecznej – średni udział ziarna	155
Kiszonka z całych roślin zbóż – średni udział ziarna	195
Jęczmień - kwitnienie	74
- mleczna	129
- woskowa	155
Żyto - kwitnienie	85
- mleczna	112
- woskowa	164
Pszenżyto - kwitnienie	177
- mleczna	148
- woskowa	215

Logistyka ciągłej dostawy substratu

- **kiszenie – metoda konserwacji i wstępnego kondycjonowania**
- **siano, sianokiszonki, biomasa z pras silnego zgniotu**
- **„zielona taśma” biogazowni**

Logistyka dostaw biomasy roślinnej

- **kiszenie – metoda konserwacji i wstępnego kondycjonowania**
- **siano, sianokiszonki, biomasa z pras silnego zgniotu**
- **„zielona taśma” biogazowni**

Obróbka wstępna, homogenizacja

- **mechaniczne (rozdrobienie)**
  - para wodna
  - hydroliza termiczna
  - mokre utlenianie (powietrze jest utleniaczem)
  - ultradźwięki
  - napromieniowanie
- **chemiczne**
  - kwasy
  - zasady
  - rozcieńczalniki i oksydanty.
- **biologiczne**
  - mikroorganizmy lub enzymy

Oczekiwane efekty wstępnej obróbki biomasy do procesu fermentacji

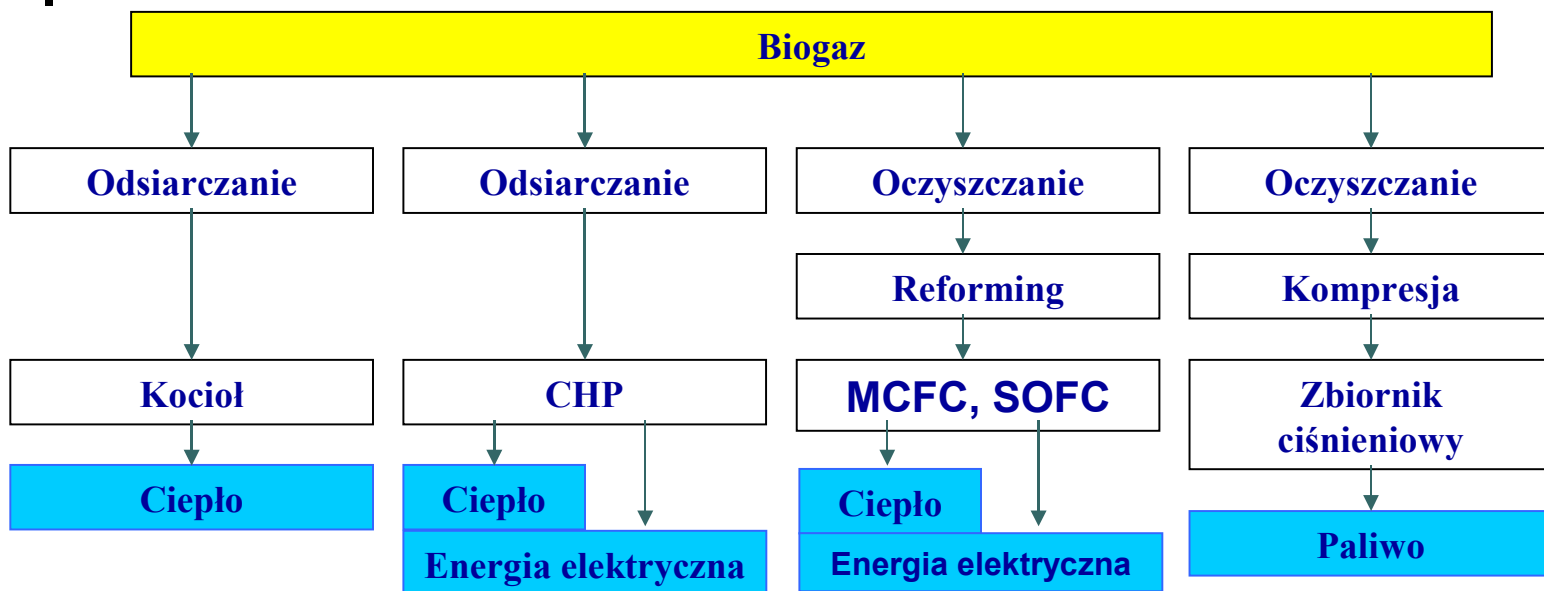
Substrat	Uzysk metanu (m ³ kg ⁻¹)	Zmiana (%)
Mechaniczne rozdrobnienie (0.1 – 6-10 cm)		
Słoma pszenicy	0.25 – 0.16	35
Sorgo	0.42 – 0.42	0
Koniczyna	0.20 – 0.14	23
Trawa	0.35 – 0.27	30
Owies	0.26 – 0.25	4
Chemiczne (bez obróbki i po obróbce)		
Trawa – NaOH 2% 24 h 20°C	0.23 – 0.25	9
Trawa – NaOH 2% 72 h 20°C	0.23 – 0.27	17
Trawa – Autoklaw	0.23 – 0.26	13
Trawa – Kompostowanie	0.23 – 0.19	-17

Proces fermentacji – fermentor

- poziomy lub pionowy
- zaizolowana komora fermentacyjna, systemy: grzewczy, załadunku (wsadowy, ciągły) i mieszania, odprowadzający odpad pofermentacyjny, odprowadzenia i gromadzenia biogazu
- system wskaźników i mierników parametrów procesu
  - skład chemiczny biomasy
  - pH
  - temperatura
  - poziom napełnienia
  - skład biogazu
  - wydajność biometanu
  - zawartość lotnych kwasów tłuszczowych (LKT)
  - stosunek lotnych kwasów tłuszczowych do ogólnej zawartości węgla nieorganicznego (miara zagrożenia zakwaszeniem) (LKT:OWN),
  - wzajemne relacje między kwasami karboksylowymi (np. propionowy:octowy, masłowy:izomasłowy),
  - potencjał REDOX (-300-330 mV)
  - zawartość amoniaku
  - inne

Wykorzystanie biogazu

Związki niepożądane – oczyszczanie biogazu

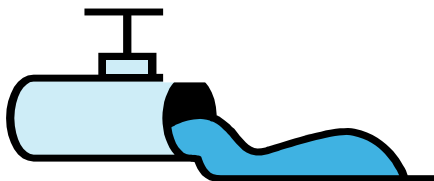
- ditlenek węgla
- para wodna
- siarkowodór
- siloksany
- związki aromatyczne
- tlen
- azot
- fluorowce (chlorki, fluorki, i inne)

Pozostałość pofermentacyjna – kwalifikacja

- o odpad

- o ściek

- o nawóz lub środek poprawiający właściwości gleb

Klasyfikacja pozostałości pofermentacyjnej jako **odpad**

- brak ustawowej definicji odpadu pofermentacyjnego
- odpad pofermentacyjny uwzględniony w rozporządzeniu MS w sprawie katalogu odpadów sklasyfikowany w:
  - **GRUPIE:** „Odpad z instalacji i urządzeń służących zagospodarowaniu odpadów, z oczyszczalni ścieków oraz z uzdatniania wody pitnej i wody do celów przemysłowych”
  - **PODGRUPIE:** „Odpady z beztlenowego rozkładu odpadów” traktowany jako:
    - 1. „Ciecze z beztlenowego rozkładu odpadów zwierzęcych i roślinnych” (kod 19 06 05)
    - 2. „Przefermentowane odpady z beztlenowego rozkładu odpadów zwierzęcych i roślinnych”(kod 19 06 06)

Klasyfikacja pozostałości pofermentacyjnej jako **odpad**

- **Pozostałość pofermentacyjna może być odzyskiwana za pomocą metody R10**

(Art. 13 Ustawy o odpadach – zakaz odzysku lub unieszkodliwiania odpadów poza instalacjami lub urządzeniami spełniającymi określone wymagania. Zakaz nie dotyczy posiadaczy odpadów prowadzących proces odzysku za pomocą **metody R10** czyli „**rozprowadzania odpadów na powierzchni ziemi w celu nawożenia lub ulepszenia gleby**” (Załącznik nr 5 do ustawy o odpadach)

- Uregulowania m.in. w zakresie:

- wolna od *Clostridium perfringens* (odpady produkcji zwierzęcej)
- wyeliminowanie zagrożenie dla ludzi i środowiska (odpowiednia obróbka)
- brak bakterii typu *Salmonella*
- rozdrobnienie przed zastosowaniem
- równomierne stosowanie na glebę
  - tylko do gł. 30 cm
  - nie przekroczone są wartości skażenia, np. pestycydami, metalami ciężkimi
  - nie spowoduje przekroczenia dopuszczalnych wartości metali ciężkich (Cr, Pb, Cd, Hg, Ni, Zn, Cu)
- badanie odpadów w certyfikowanych laboratoriach

Kwalifikacja pozostałości pofermentacyjnej jako ściek

- Zgodnie z ustawą Prawo wodne posiadacz ścieków, może je przekazywać do rolniczego wykorzystania, ale:
  - **pozwolenie wodnoprawne** na rolnicze wykorzystanie
  - spełnienie norm sanitarnych i nie mogą zawierać zanieczyszczeń w ilościach przekraczających określone wartości
  - gospodarstwa wykorzystujące ścieki powinny posiadać plany nawożenia (obowiązek opiniowania przez Stację Chemiczno-Rolniczą)

Kwalifikacja pozostałości pofermentacyjnej jako **nawóz**

- WYŁĄCZENIE: środek poprawiający właściwości gleby **nie może** być wyprodukowany **wyłącznie** z produktów ubocznych pochodzenia zwierzęcego
- OBOWIĄZEK UZYSKANIA POZWOLENIA NA WPROWADZANIE DO OBROTU (art. 2 ust. 1 Ustawy o nawozach i nawożeniu)

Podsumowanie

Biogazownia rolnicza

- integralny element rozproszonego systemu generacji energii i paliw

Plan prezentacji:

- Kontekst ogólny
- Obieg biogazu
- Proces fermentacji
- Uwarunkowania
- Substrat
- Uprawy dedykowane
- Proces technologiczny
- **Podsumowanie**

Efekty środowiskowe:

- redukcja emisji gazów cieplarnianych
- utylizację odpadów organicznych
- neutralizację patogenów
- dezaktywację nasion chwastów
- **produkcja nawozów organicznych** a przez to zmniejszenie zużycia nawozów mineralnych (**dalsza redukcja LCA**)
- **ochrona wód gruntowych**
- możliwość ponownego wykorzystania wody z przefiltrowanego odpadu pofermentacyjnego

Efekty energetyczne:

- **uniwersalne odnawialne biopaliwo**
- **zdecentralizowane** jednostki wytwarzania energii
- implementacja idei **prosumenckości** (lokalna produkcja i wykorzystanie energii)
- elementem bezpieczeństwa energetycznego

Efekty ekonomiczne:

- wypadkowa w/w. korzyści
- **wartość dodana** produkcji i przetwórstwa rolniczego, poprzez przekształcanie magazynowanych odpadów w dochodowe centra produkcji energii
- uniezależnianie od importu energii
- **generowanie zróżnicowanych dochodów** (zagospodarowanie odpadów, emisja świadectw pochodzenia, sprzedaż nawozu organicznego, energii lub biopaliwa)

Podsumowanie

Biogazownia rolnicza – kierunki rozwoju

- optymalna kompozycja mikroflory do konkretnego substratu („swoista sztafeta mikrobiologiczna”)
- specyficzność mikroorganizmów do prowadzenia fermentacji metanowej lub wodorowej
- modularyzacja, standaryzacja biogazowni
- mikrogeneracja

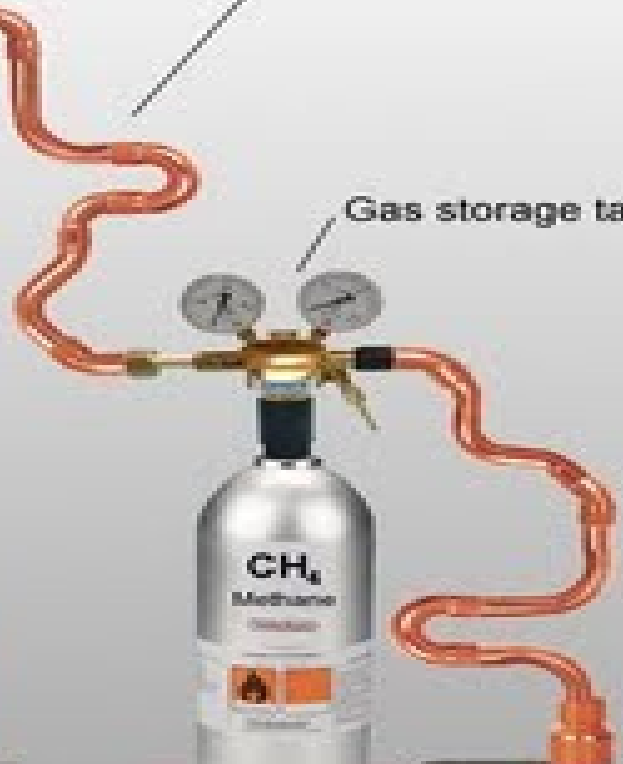
Wow, free electricity,
made out of your
own biomass.

Terrible amateur plumbing work

Fermenter
The biomass is
digested anaerobically
and produces
methane.

Fermented residual storage
Perfect fertilizer for your
potty plants.

Gas storage tank

Biomass
Collection tank

Safety lock.
Prevents the
backflow of
the biomass.

3 Hp diesel driven Pump.
Moves the biomass
to the Fermenter.

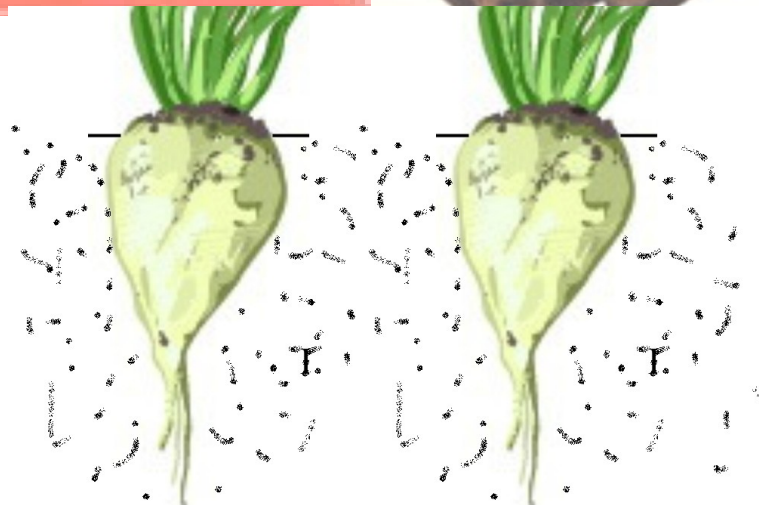
Generator

Tendencje w rozwoju biogazowni

Koncepcje >>> biorafineria:

- integracja procesów w kierunku **uzyskania niemal 100% efektywności wykorzystania substratu**, w tym efektywne zagospodarowanie pozostałości
  - integracja procesów i produkcja różnych biopaliw, zarówno w procesach biochemicznych (biogaz, bioetanol), jak i termochemicznych (bioalkohole, biodiesel)
- podejście systemowe **integrujące zdecentralizowane jednostki wytwarzania biogazu** (gospodarstwa) w biorafinerii centralnej (transport pozostałości)

Dziękuję za uwagę